

zaradi uradnega pregleda veljajo občni predpisi«, se ne da uganiti.

V šestih mesecih po razglasitvi tega pravilnika morajo izvršiti upravna oblastva po komisiji, sestavljeni iz: državnega inženjerja, zdravnika, upravnega uradnika in predstavnika finančne kontrole uradoma razvrstitev vseh dosedanjih obratovalnic v smislu čl. 1. tega pravilnika. Podrobnejši postopek pri tem, ali po ogledu na licu mesta ali glasom spisa — iz pravilnika ni razviden. Sicer pa je komisija štirih organov za tako malo stvar smešna. Zadostovala bi upravni uradnik in zdravnik, ali kakšen drug organ.

Sklep.

Pravilnik ima seveda še druge nejasnosti, naj omenim n. pr. le uporabo besede kraj. Ta se namreč rabi tako v pomenu prostora, kakor v pomenu naselbine (čl. 9, 10, 11, 19, 23 i. dr.). Tudi se ne meni pravilnik, kakor že uvodoma rečeno (je seveda izvršitev določb tar. post. 60, 61, 63, 64, 65 in 66 taks. zak.), za obstoječe treznostno gibanje glede uživanja alkoholnih pijač, o čemer pa se je že dovolj pisalo.

Res, pravilnik ima tudi dobre strani, toda obenem polno stvarnih in tehničnih pogrškov. Ko je izšel leta 1925, smo pričakovali, da odpravi novela vse hibe, toda naši upi se niso izpolnili.

Nova orijentacija nemškega znanstvenega sveta glede pravne zgodovine Slovanov.

Dr. Metod Dolenc, Ljubljana.

I. Ob petindvajsetletnici društva »Pravnik« smo obžalovali, da se slovenski pravniki na nemških vseučiliščih seznanjajo pač z rimskim, nemškim in cerkvenim pravom, o pravni zgodovini slovanskih narodov pa da ni najmanjšega spomina. (Sl. Pr., I. XXX. str. 309.) Pokazali smo na mrvice slovenske

pravne zgodovine, raztresene po naših narodnih pesmih, priznavajoč (s Ciceronom, ki je primerjal tuje z rimskim pravom), da so te mrvice »paene ridiculum«. Takrat smo izrekli dvome, da bi bilo moči kaj doseči na polju pravne zgodovine — brez slovenskega vseučilišča. Resnično je bilo komaj toliko nemških pravnih zgodovinarjev in znanstvenikov vobče kot je prstov na eni roki, ki so vsaj priznavali, da bi se bilo treba ozirati tudi na slovanske vire in slovansko vedo, ipak obžalovali, da tega ne morejo storiti, ker niso večči nobenega slovanskega jezika. Danes, ko se bližamo štiridesetletnici Pravnika, se že tradira na našem vseučilišču predmet »Pravna zgodovina južnih Slovanov«, danes se nahajajo tudi že med Nemci znanstveniki, ki so uvideli zmote predvojne nemške mentalitete v znanstvu, še več, oni so spoznali in priznavajo, da je tudi slovanska kultura na svetu, ki je vredna, da se proučava, ker tvori šele celokupnost vseh kultur — človeško kulturo.

To novo orientacijo nemškega znanstvenega sveta, ki obeta kajpada krepak polet prave znanosti, opazamo najizraziteje v knjigi dveh nemških vseučiliščnih profesorjev: Henrika Feliksa Schmidta (Gradec) in Reinholda Trautmanna (Leipzig).*) V tej knjigi oznanjata svoj program o proučevanju slovanske kulture, ki pač v polni meri zasluži, da z njim seznanimo vsaj v bistvenih potezah slovenske pravnike.

II. Pravkar imenovana znanstvenika hočeta izgraditi novo disciplino, ki jo nazivata »Deutsche Slavistik« in ki naj obsega celokupno slovansko filologijo, folklor in zgodovino; v okviru slednje se nahaja seveda tudi pravna zgodovina Slovanov. Čeprav zanima nas pravnike predvsem poslednje navedena grana zgodovine, ipak moramo z veseljem in tudi s ponosom ugotoviti, da izražata imenovana avtorja v svoji znanstveni resnicoljubnosti za vse tri panoge nemške slavistike dejstvo, da so Nemci grešili, ko so razvijali svojo vedo enostransko, namreč glede vseh delov kulturnega sveta z edino izjemo —

*) *Wesen und Aufgaben der Deutschen Slavistik. Ein Programm von H. F. Schmid und R. Trautmann; 1927, Leipzig; H. Haessel Verlag; str. 92. Knjiga je 1. zvezek zbirke: Slavisch-baltische Quellen und Forschungen (izdajatelj Reinhold Trautmann).*

glede Slovanov. V navedeni knjigi čitamo glede politične zgodovine, kakšne vrednosti bi bili celokupni prikazi veljavnosti tako imenitnih mojstrov slovanske politike, kot so bili sodobniki Karel IV. na Češkem, Kazimir Veliki na Poljskem in Štefan Dušan v Srbiji. Kako hvaležno delo bi bilo, vzklikata avtorja, da bi se razbistrila vsa vprašanja glede vseh niti, ki so vodile od enega do drugega teh vladarjev v njih notranji in zunanji politiki. Bodí dovoljeno, da mi k temu vzkliku pridodamo v pojasnilo vsaj eno potezico, namreč, da piše Karel IV., ko se vrača iz Italije l. 1355. v svoje kraljestvo, carju Dušanu, da ju ne veže samo kraljevska čast, ampak tudi enakost plemenitega slovanskega jezika, in da ga naziva kot svojega dragega brata . . . Ali ne osvetljuje to, v zgodovini tako malo opazovano dejstvo, vprašanje medsebojnega razmerja in politike obeh teh vladarjev v malo drugačni luči, kot smo jo bili vajeni gledati — doslej?

Avtorja Schmid in Trautmann govorita naravnost o slovanskem »Risorgimento« in menita, da utegne nova orientacija dovesti do nove, idejno-zgodovinske poglobitve nauka o postanku novih slovanskih nacionálnih držav. Kako lepa misel, kako važna za sedanji čas, osobito za — čisto znanstvo. In še dalje gresta imenovana avtorja: Zahtevata od nemškega slavista kot historika, da se oprostí predsodkov, ki so v nemških znanstveniških krogih zelo razširjeni, namreč, da se je edinstvo slovanskega sveta vzdrževalo zgolj po sorodnosti jezikov. Priznavata, da je bila tudi slovanska kultura mogočen činitelj slovanske vzajemnosti. Nato čitamo: »Vsekako obstoji kulturno edinstvo slovanskih narodov, četudi prihaja le malo do izraza v njihovi politični zgodovini, še manj morda v zgodovini njihovega duševnega življenja, v razvoju njihove književnosti in umetnosti, v običajih in veri. Pač pa se dādo mnogo jasneje spoznati skupne poteze glede pravnih, gospodarskih in socijalnih temeljev prosvetnega razvoja« (str. 57.).

III. Še pred problemom pravne zgodovine Slovanov samim se peča knjiga na kratko z glavnimi obrisi zgodovine nacionalnega čuta poedinih slovanskih narodov, od vzbujenja njihove narodne zavesti pa do njene končne utrditve.

V okviru pravne zgodovine kot take nanizavata avtorja glavne smernice za njen pravi razvoj. Raziskava naj velja zgodovinskim virom v cerkvenoslovanskih kronikah Srbije, Romunije, vzhodnega slovanskega naselja. Skoro še nepregledno je polje dela pri proučevanju slovanskega listinskega materiala; glede diplomatike cerkvenoslovanske listine pa se da šele komaj o medlih pričetkih govoriti. Tudi srednjeveške češke listine so bile doslej edinole raz stališče zgodovine jezika predmet obdelavanja. Na polju ustavne zgodovine niso še razčiščena niti prevažna osnovna vprašanja, ali smemo pri slovanskih državnih tvorbah govoriti o patrimonialnem, fevdalnem ali staleškem državnem ustroju. Zgodovina slovanskih mest naj bi se razpravljala po metodi, ki sklaplja ustavno-zgodovinsko raziskavo s topografično. Privatno pravo treba obdelati po vidikih gospodarske in socialne zgodovine. Dognati treba pogoje in oblike, po katerih je prešinjalo običajno ljudsko pravo zakonito pravo in narobe. Ni še pojasnjeno, kako so se razširile bizantinske pravne knjige na slovanskem jugu in vzhodu. (Mi bi k temu dodali, da vemo še prebito malo o vplivu švabskega zrcala na pravne razmere med Slovenci.)

Cerkvenopravna zgodovina slovanskih narodov se je doslej bavila samo po vidikih zgodovine virov, pa tudi cerkvena zgodovina med Slovani, osobito pravoslavne cerkve, dala bi se po metodah, ki si jih je splošno usvojila zapadno- in srednje-evropska veda, še znatno poglobiti. Takisto socialna in gospodarska zgodovina. Vse te grane znanosti, obdelane za poedine slovanske narode, utirale bi pot slovanski primerjalni pravni in socialni zgodovini.

V podrobni analizi označenih problemov govori naznanjena knjiga tudi o južnih Slovanih, toda mnogo medleje kot o močnejših severnih Slovanih. Na jugoslovanskih tleh, pravita avtorja, so nemški vplivi na polju gospodarskega in socialnega ustroja — tudi izven slovenskega naselja, ki je skoraj popolnoma od njih zavojevano, bodisi neposredno, bodisi posredno po Ogrih — učinkovali mogočno, ne da bi imeli še jasne pojme o obsegu in pomenu tega dejstva. Sodba avtorja o Slovencih je zaenkrat še pravilna; zdi se nam pa, da utegne baš resnično znanstvena

pravna zgodovina razkriti še lepo število latentnih pravnih potez ljudskega običajnega prava, ki niso germanskega porekla.

IV. Schmid in Trautmann hočeta nemško slavistiko organizirati. Predvsem kličeta: Proč z nenaklonjenostjo nemških znanstvenikov napram celokupnosti ali pa delom Slovanstva! Nemški slavist je samo tisti, ki se ni malo ne ozira na politične in nacijske, zoper Slované naperjene težnje; on se pokaže šele tedaj moža, ko se dotika na znanstven način tudi takih problemov, ki so izvestnim krogom nemškega naroda s posebnimi gospodarskimi ali političnimi aspiracijami nesimpatični. Nemški slavist se mora naučiti jezikov, ki so potrebni za raziskavanje slovanskih zgodovinskih virov in slovanskih književnosti. Stališče »Slavica non leguntur« treba korenito izpremeniti. Skrbeti je treba za ustanovitev vseučiliščnih in drugih zavodov, ki naj se intenzivno bavijo s slavistiko po vseh njenih granah. Poleg monografičnih del naj se neguje sintetično delo glede celokupne slavistike, ki bo krona vseh znanstvenih naporov. Vse to naj se zasnuje in opravi kmalu, kajti »z vsakim letom, v katerem se slavistika v Nemčiji zanemarja, širijo se razpoke v univerzalni stavbi nemške znanosti« (str 86). Pri tem pa naj navdaja nemškega slavista radost, ko se skupna znanost razcvita tudi pri — sosedih Slovanih.

Ponovno naglašamo, da veljajo vse te krepke, pa upravičene besede avtorjev oznanjene knjige ne samo slovanski pravni zgodovini, ampak celokupnemu problemu slavistike: slovanski filologiji, folkloru in zgodovini.

V. Ako se uresničijo vsi cilji, ki so prišli v naznanjenem programu nemških avtorjev do izraza iz čisto znanstvenih nagibov, potem se nam obeta nova doba tudi glede pravne zgodovine slovanskih narodov, doba, v kateri bodo nemški znanstveniki s svojimi preizkušenimi znanstvenimi metodami, pa tudi s svojo nemško mentaliteto orali na polju slovanske pravne zgodovine. Njeno polje je prostrano, pa še malo obdelano; za tekmo nemških in slovanskih znanstvenikov kakor nalašč pripravljeno. Tekma bo rodila nasprotno kontrolo; znanstvenik, ki gleda skozi slovanske očali,

bo popravljaj nemške izsledke in narobe. Tako bo za velike slovanske narode stvar dobro uspevala.

Bojimo pa se za narodič Slovencev, da se jih bo znanstvena tekma, kakor doslej, tudi poslej v velikem loku izogibala, da ostane za njega doslenji — vacuum glede pravne zgodovine. Že zgoraj smo na rahlo omenili, da slovenska pravna zgodovina ni docela pogreznjena v nemško. Dodajmo še, da so baš diferencialne točke zelo zanimive in značilne.

Žal, da je šlo že tolikanj pravno-zgodovinskega gradiva v nič, ki bi moglo dobro služiti za razbistrenje pravkar označenih razlik. Toda tudi v tisti smeri, ki naj dožene razkrojevalno delovanje slovenskih neprijatejev pred svetovno vojno v pogledu naše pravne zgodovine, treba bo še opraviti znanstveno delo! Nemški in nenemški znanstveniki naj proučujejo tudi negativno stran fontologije, kje, kdaj in zakaj je šlo toliko naših virov v izgubo, seveda pa tudi, kje se nahajajo še — neodkriti. Naj navedemo dvoje, troje reminiscenc iz svojih doživljajev! Pred 25. leti je dal v gradu Luknja (Luegg) pri Novem mestu njegov posestnik preko 20 foliantov z zapisniki o vinogorskih zborih — pokuriti. Ali: V Gradcu je šef prezidijske pisarne višjega deželnega sodišča l 1911., ko so se našli v arhivu vzorci slovenskih in hrvatskih fevdskih priseg iz 17. stoletja, čisto resno nameraval dotične rokopise uničiti («einstampfen»). V arhivu gosposke gradu Bled se nahajajo zapisniki o pravnih pred gosposko; iz njih pa izvemo, da so na Bledu početkom 17. stoletja še poslovala — ljudska k v a t r n a s o d i š č a. (Pomniti je, da Valvazor o teh ljudskih sodiščih niti besedice ni črnil . . .) Kje so dotični zapisniki? V ljubljanskem muzeju, kjer se hranijo prvonavedeni zapisniki, jih ni. Ali so morda še, v Brixenu? — Koliko dela je treba še opraviti, koliko drugih tužnih reminiscenc o uničbi naših pravnozgodovinskih virov bi poznavatelji naše politične zgodovine iz predvojnega časa zmogli še navesti! Vse te podatke treba zbrati, objektivno preiskati, nadaljnje uničevanje naših virov preprečiti.

Ker nedostaja slovenskih zgodovinskih virov iz časa pred kmečkimi upori 16. stoletja, pride morda do tega, da se ne bo dala izgraditi celokupna zgodovina slovenske.

ga prava. Vsekako pa moramo dobiti vsaj popolno pravo zgodovino Slovencev, ki naj dožene tudi to, kar se da še dognati iz časov po kmečkih uporih, iz katerih nam je ohranjenih dovolj listinskih prič glede slovenskega običajnega prava. Retrospektivno posmatranje tega in onega gradiva nam bo omogočevalo odkriti vse tiste vplive tujerodnih prav, ki so odvajali Slovence od praslovenskega skupnega prava. Vse to so problemi, ki spadajo v okvir programatičnih izjav nemških slavistov, a nič manj ne — slovanskih znanstvenikov. Da se popolnoma objektivno raziščejo in razbistrijo, bo treba pač napora več generacij znanstvenikov. Naj bi slovenski znanstveniki pri tem delu ne zaostajali — za nemškimi.

Dr. Josip Šilović — sedemdesetletnik.

Ne sme ostati neopaženo v našem pravniškem svetu, da je dovršil dr. Josip Šilović dne 8. septembra t. l. svoje 70. leto življenja.

Ta izredni mož je sin kršnega hrvatskega Primorja. Narodil se je 8. septembra 1858 v Praputnjaku. Oče mu je bil gozdni delavec, ki se je moral vsled bede izseliti v Ameriko. Tam najde pri gradnji železnice nesrečno smrt. Josip je imel takrat 12 let, pa je moral zamenjati knjige za motiko in služiti si kruh na železniški progi Reka—Zagreb. Mati sama ni mogla utešiti gladu štirim nedoraslim otrokom. Ali darovitost mladega Josipa je spoznal domači župnik v Bakru Vinko Stiglic in ga spravil v gimnazijo v Senju. Tu je, še sam deček, poučeval škofovega nečaka in opravljal tudi cerkveniške posle v kapeli sv. Ambroža, da si je prislužil stanovanje in hrano. Ko pa je bil škof Sonjić upokojen, usahne ta pomoč in mladi Šilović gre v Zagreb, da nadaljuje študije. Z instrukcijami si je pridobil toliko, da je mogel gimnazij skončati — z odličnim uspehom.

Rad bi bil šel študirat medicino, a prošnja za deželno ustanovo v to svrhu ni uspela. Učil se je prava, postal doctor iuris leta 1884, vstopil pri sodišču, prišel v službo k vladi, kjer je dobil precej